

AZ AUGSBURGI CSATAVESZTÉS UTÁN A MAGYARSÁG KORABELI VEZETŐI LEVONTÁK A MEGFELELŐ KÖVETKEZTETÉSEKET

Kalandozások kora: honfoglaláskori vezérek sírjai

FORRÁS: ELIT ALAKULAT 2.0 KIÁLLÍTÁS

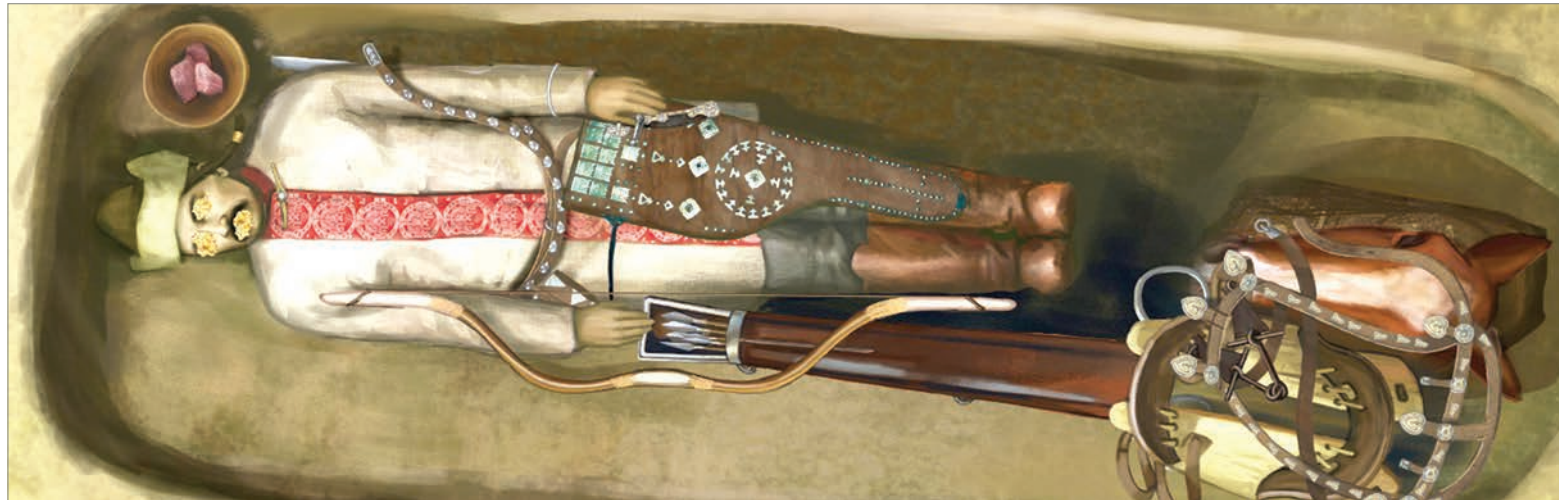
A Csíki Székely Múzeumban tekinthető meg április 20-ig a miskolci Herman Ottó Múzeum Elit alakulat–a Kárpát-medence leggazdagabb honfoglaláskori temetői című kiállítása. A kiállított régészeti leletek alapján sorozatban mutatjuk be az Észak-Magyarországon feltárt honfoglaláskori sírokat.

(folytatás 2019/49. lapszámunkból)

→ DR. PUSZTAI TAMÁS

Az Elit alakulat 2.0 címet viselő észak-magyarországi kiállítást bemutató sorozatunk utolsó részében a 10. századi népvándorláskori magyar társadalom vezéreit vesszük górcső alá. E korabeli társadalom élén az Árpád nemzetségéből származó fejedelmek álltak, akik a törzsek és nemzetségek vezetőivel együtt gyakorolták a főhatalmat. A főemberek állandóan fegyverben álló katonai kísérettel rendelkeztek, amely a magyar haderő magvát alkotta. A kalandozások révén beáramló zsákmány és békeválság, valamint a szolgáltató népektől beszedett járandóságok főként e rétegek gazdagságát gyarapították. Mindez visszatükröződik régészeti hagyatékukban is. A társadalmi elit tagjai egyes területeken magányosan, másutt hat-nyolcsíros családi temetőikben nyugodtak. A katonai kíséret tagjai és vezetői sajátos szerkezetű, erős férfitübbetlet mutató 15–100 síros, olykor egymás közvetlen közelében letesített temetőikben helyezték örök nyugalomra halottaikat, ezek körébe tartoznak a karosi temetők is.

A keleti puszták lovas harcosai minden fegyverüket, használati eszközüket a derékszíjukra csatolták, hogy harc vagy vadászat közben semmi ne akadályozza őket a nyeregben való mozgásban. Társa-

Sírrekonstrukció: a halottakkal eltemették fegyvereiket, a túlvilági útra pedig ételt is tettek melléjük

dalmuk szigorú szabályok szerint tagolódott, s ennek értelmében mindenki csak olyan rangjelző tárgyakat használhatott, amelyek megillették őt a törzsi-nemzetségi hierarchiában vagy a fejedelmek, főemberek katonai kíséretében elfoglalt rangja szerint.

A vezér hagyatéka

A honfoglaló magyar férfiak rangját a nemesfémveretekkel díszített fegyveröv és az arra felfüggesztett, hasonlóképpen díszített fegyverek és használati eszközök együttese jelezte. Ruházatukat azonban csak

→ **A harcosok feltétlen hűséggel tartoztak uruknak, aki ennek fejében ellátta s zsákmányhoz juttatta őket.**

igen ritkán ékesítették nemesfém díszekkel, s ékszereket is csak kivételes esetben hordtak. A Karoson feltárt temetőikben talált rangjelző tárgyak alapján legalább három olyan embert temethettek el e helyen, aki a fejedelem vagy főemberek kíséretének vezére lehetett.

Kiemelkedő rangú és gazdagságú férfi nyugodott az 52. sírban. Mellékletei alapján valószínű, hogy élete során jelentős szere-

pet töltött be a 10. századi magyar nagyfejedelmek környezetében: seregek parancsolója, kalandozó hadjáratok vezetője lehetett. A kiemelkedő rangú férfit érett korában, 40–60 éves kora között érte a halál. Addigra azonban kiemelkedő életpályát tudhatott maga mögött: részese volt az új haza megszerzésének, s az első kalandozó hadjáratoknak egyaránt. Arcvonalait koponyája alapján Skultéty Gyula rekonstruálta. Alapjában europid jellegű, gyenge mongolid (armenoid-turanid-pamiri) típusjellegekkel. A sírban mért magassága 167 cm volt. Teljesen ép fogazata fehérjedús, húsból gazdag táplálkozásról tanúskodik.

A harmadik temető egyetlen sorba rendeződő sírsorának északi vége felé helyezkedett el a 11. számú vezéri sír. Szinte pontosan ugyanolyan jellegű méltóságjelvényekkel temették el, mint a II. temetőben nyugvó kortársát. Temetési rítusuk is megegyezett: mindkettőjük szabályját megfordítva, hegyével a koponya felé irányítva tették a sírba, övük lecsüngő végét pedig a vállukhoz hajtották.

Magyar harcmódor

A fejedelmek, törzsfők, nemzetségfők hatalmát katonai kíséretük biztosította. A harcosok feltétlen hűséggel tartoztak uruknak,

aki ennek fejében ellátta s zsákmányhoz juttatta őket. A főemberek „etetett emberei” alkották a kalandozó csapatok zömét, a magyar sereg magvát. A korabeli feljegyzésekből jól ismerjük a magyarság harcmódorát. E szerint, ha nagyobb ellenséges sereggel találkoztak, az ősi nomád cselet alkalmazták. Egy előretörő csapat rövid összezapás után színleg megfutamodott, s az üldözésükre induló, zárt hadrendjét feladó ellenséget a lesben álló többi csapattest körbefogta, s nyílzáporral megsemmisítette. Muzulmán források szerint a magyar törzsszövetség főnöke 20 ezer lovassal vonult ki. A kiszemelt területre egy vagy két nagyobb sereggel vonultak fel, majd kisebb egységekre oszolva sarcolták a környéket. A hadjáratra induló sereget valamely törzsszövetségi vezető irányította, de általában jelen volt a fejedelmi család egy tagja is. Mindez erős központi irányítást és szervezettséget feltételez. A 10. századi magyar seregek kizárólag könnyűlovasságból állottak, sem gyalogságuk, sem nehéz fegyverzetű lovas egységeik nem voltak. Ily módon várak városok ostromára sem voltak alkalmasak.

A kalandozó hadjáratok

A honfoglalás után a magyarok négy éven át nem indítottak

FORRÁS: ELIT ALAKULAT 2.0 KIÁLLÍTÁS

A halott koponyájáról készített gipszmásolatra felhelyezik az izmokat

hadjáratot. Azt követően 970-ig legalább félszáz hadjáratról van tudomásunk, amelyek nagyrészt Nyugat-Európa felé, valamint déli irányba vezettek. A Kárpát-medencéhez közeli régiók, Morvország, Bajorország, Észak-Itália után eljutottak a dán határig, az Atlanti-óceán partjáig is. E katonai vállalkozásokat többnyire törzsenként szervezték. Eredményük jelentős zsákmány, valamint a szomszédai által a béke megváltásáért fizetett adó volt. E hadjáratok hozzájárultak a Kárpát-medence magyarok által lakott területeinek a biztosításához. A magyar harcmódor kiismerésével és a nyugati szomszédaink királyai hatalmának megerősödésével a 950-es évekre a nyugati kalandozások útvonala lezárult. Ezt követően még a Balkán és Bizánc irányába vezettek hadjáratokat a magyarok, de a 970-es vesztes arkadiupoliszi csata után ebbe az irányba is felhagytak a kalandozásokkal.

Zsákmány, békeválság, kereskedelem

Az első írott források a magyarok kereskedelméről még a honfoglalás előtti időszakra vonatkoznak. Muzulmán geográfusok tudósítása szerint a magyarok Kercsben kereskedtek a bizánciakkal: rabszolgákat adtak, s cserébe brokátot, gyapjúszőnyegeket és más bizánci árukat vettek. A bizánciakkal való kapcsolat a honfoglalás után sem szakad meg, bár a sírokból talált ékszerekről nehezen dönthető el, hogy kereskedelmi forgalomban vagy hadizsákmányként kerültek-e a Kárpát-medencébe. Az arab távolsági kereskedelem a 10. század első felében főként Északkelet-Magyarországot érinthette, erre utalnak a túlnyomórészt az ottani sírokból talált arab dirhemek. Az értékes luxuscikkek számára feltehetőleg az ottani fejedelmi udvar és kíséret jelenthette a fizetőképességet.

A nők ruhadíszai és ékszerei

A 10. századi viselet darabjaira, szabására csak a ruhára varrt arany vagy aranyozott ezüstdíszítmények és ékszerek nyújtanak némi támpontot. A törzsi-nemzet-ségi arisztokráciához tartozó nők viselete két jól elkülöníthető csoportra bontható.

→ Megosztott és széttelepített törzsek

Genetikai kutatások segítségével meg lehetett határozni, hogy a Karos Eperjesszőg I-II-III. temetők halottai közül kik voltak anyai ágon testvérek vagy unoka-testvérek. A rokonsági viszonyok arra utalnak, hogy a harmadik karosi temető népessége egymástól markánsan elkülönül, az egyes temetőkön belül vannak rokonok, de e temetők között csak a vezérek testvérek. Meglepő módon azonban a többi temetőből (Kenezlő, Szabadkígyós) vett kis mintaszám ellenére is több közvetlen rokont találtunk az egyes karosi egyének és egyéb temetőkből származó egyének között. A három karosi temető közötti rokonok hiánya, valamint a markánsan eltérő haplocsoport összetétel arra utal, hogy Karoson három hasonló összetételű, de eltérő azonosságtudatú törzs telepedett le. Ha a fentiekhez hozzávesszük, hogy a karosi és a vizsgált távoli honfoglalás kori temetők között az azonos gének alapján közvetlen rokonok valószínűsíthetők, az szűrhető le, hogy a Kárpát-medence elfoglalását követően a törzseket megosztották, tagjaikat szétosztották, és az egyes területekre különböző törzsek töredékeit telepíthették. Ennek a folyamatnak a le nyomatai a karosi honfoglaláskori temetők.